

MIRADOR

ACN

La mort del filòsof i crític d'art Arnau Puig sacseja el món cultural i artístic

'El Temps de les Arts' recull el testimoni i la glossa de diverses persones del món cultural català que honoren la seva aportació i rellevància.

MARIÀNGELA VILALLONGA

Consellera de Cultura del Govern de la Generalitat de Catalunya

Arnau Puig serà sempre un essencial en el món de la Cultura

Lamento la mort d'Arnau Puig, filòsof, crític d'art, el darrer representant de Dau al Set. Trobarem a faltar la seva veu lúcida, crítica. Ens vam trobar en una mena de just mig horacià el dia del comiat de la seva companya de vida, i no ens en vam moure. En aquests temps de confinament per aquesta pandèmia devastadora, parlem dels essencials, els necessaris i imprescindibles per salvar vides. Arnau Puig serà sempre un essencial en el món de la cultura. Ens va fer millors, com a país, com a cultura. El Departament de Cultura vetllarà perquè el seu llegat pervisqui entre nosaltres i sigui llarga, llarga, l'eternitat. Els seus rebrots Vicenç Altaió i Joan Sala ens hi ajudaran.

DANIEL GIRALT-MIRACLE

Crític d'art

El gran mestre

Arnau Puig no solament va ser el filòsof del Dau al Set, el gran impulsor de l'art nou al nostre país, quan encara es debatia entre l'abstracció i la figuració, i el promotor des de l'Institut Francès de Barcelona d'artistes joves. També, i per sobre de tot, en el seu paper de crític historiador de l'art va ser el transformador de la crítica en pensament i reflexió, sempre conjoinant art, estètica, sociologia i filosofia. I això és el que el va convertir en un gran mestre de crítics d'art, de la meua generació (segurament la primera) i de les que van seguir després, perquè la seva estela és llarga i profunda, cosa que sempre li haurem d'agrair! Bon viatge, Arnau!

XAVIER ANTICH

Filòsof i president de la Fundació Antoni Tàpies

A l'avantguarda

Va ser el filòsof de Dau al Set, l'únic, enmig d'artistes i poetes. Aquella tropa genial, amb Tàpies i

Brossa al capdavant i amb Arnau Puig de turbinar d'idees, va refer el lligam a Catalunya amb l'avantguarda i la modernitat artística, en plena nit del franquisme (aquest franquisme sinistre que es resisteix a morir). No va parir sistema, l'Arnau, ni falta que li va fer, perquè va ser, en aquella generació, la mirada atenta, el pensament fugaç, el llampec lúcida, la presència cordial, la proximitat esperonadora. Els que venim després no podem sinó admirar-ne la seva estatura monumental, que ens empetiteix i ens obliga, amb responsabilitat, a treballar pel país que va somniar i que encara no és. I, en l'hora del comiat, només podem refer les paraules d'Edgar, al final del *Lear*: "The oldest hath borne most; we that are Young / Shall never see so much, nor live so long".

MIQUEL RENU

Filòleg

Hem perdut un gran pensador

Amb la mort de l'Arnau Puig hem perdut un pensador molt important. El meu pare me'l va presentar i, després, amb els anys, compartírem feines, docència universitària, neguits polítics i una bona amistat. De l'Arnau, sempre em varen impressionar dues coses: la seva disponibilitat total i absoluta a qualsevol creador o iniciativa artística, gran, petita o petitíssima, la qual, malgrat el seu gran rigor acadèmic, assumia amb la complicitat d'un autodidacta amateur. La segona, els seus ulls, inquisidors o riallers, segons la teoria estètica o filosòfica a refutar o a afirmar. Hem perdut, també, un home d'esquerres i un gran patriota.

PILAR PARCERISAS

Crítica d'art

Arnau Puig, el darrer combatent de l'art català d'avantguarda

Sempre estava a punt per al combat intel·lectual amb les paraules. Amb ell s'apaga la veu de tota una generació, la que bastí l'inconformisme artístic de postguerra davant d'un pensament arreuinat per una guerra fratricida. Amb ell s'apaga la veu de Tàpies, de Brossa, de Cuixart, de Ponç i →

→ la seva. Del surrealisme prengué el seu alt sentit de llibertat. La seva filosofia va ser l'existencialisme, una experiència viscuda de prop a París. La rebel·lia, l'esperit crític no el va perdre mai i, sobretot, la convicció que el coneixement engrandia l'experiència. La seva autoritat moral es convertia, a vegades, en entranyable ironia. La llibertat per davant de tot, i així també posà el seu humanisme del costat de la independència de Catalunya, sense embuts. Amb els peus a terra i l'horitzó ben alt, li preocupava l'home, la condició humana, des del bé i des del mal. Trobarem a faltar la seva mirada múrria, els seus consells, les seves paraules, i la seva energia militant per l'art i el pensament fins al darrer moment.

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Poeta

Arnau Puig: fer de l'art pensament

L'Arnau Puig ha fet mutis mentre seguïem trasbalsats el rastre d'una epidèmia que ha esquinçat el present per obrir-hi un esvoranc de silenci. L'Arnau —inquiet, inspirador— ha il·luminat la nostra vida artística des de ben jove, amb l'experiència fonamental de Dau al Set. L'Arnau no s'ha cansat mai de llegir, de pensar, d'imaginar. Ha acompanyat amb generositat molts artistes, ens ha empès i ens ha ensenyat a mirar endins, a mirar enllà. I ho ha fet sempre amb la intuïció prodigiosa que l'ha caracteritzat i amb aquella mirada entremaliada d'ullets menuts que somriuen amb una lucidesa cordial davant de l'espectacle de la vida recreada i reescrita des del gest valent de l'art. Les converses, els viatges compartits amb ell i amb la Consol es tornen ara flama i ferida en la memòria, últim recer davant la seva absència.

MONTSE FRISACH

Crítica d'art

Un savi, fora de la torre d'ivori

L'Arnau Puig trencava tots els tòpics associats als erudits i els savis, allunyats de la gent i la realitat. Malgrat tenir una

biblioteca immensa, no vivia confinat en una torre d'ivori. Ha trepitjat els terres de museus, galeries d'art i estudis d'artistes, fins que la salut li ha permès de fer-ho. Un dia de calorada d'estiu de no fa tants anys —per tant ja era tècnicament un home ancià— me'l vaig trobar venint del Sónar de Dia. I és que la seva curiositat desbordant va fer que sempre fos una ànima jove. Li interessaven tots els temes i ho relacionava tot amb gran velocitat. Observador fins al mínim detall, arribava a conclusions i judicis sorprenents a través d'una barreja perfecta d'anàlisi racional i intuïció que verbalitzava amb aquella mirada sorneguera única. Era un home lliure que estimava la llibertat i la traspassava als seus alumnes i a tots els que no el vam tenir a les aules però el consideràvem mestre també. A més, l'Arnau va posar de manifest el valor de la bonhomia, però no ingènua ni ensucrada, sinó crítica i combativa. És cert que deixa una gran obra dins de la cultura catalana dels darrers 70 anys que mereix ser estudiada en profunditat a partir d'ara, però la seva lliçó d'humanisme també formarà part sempre del seu llegat.

SALVADOR JUAN PERÉ

Artista

JOAN SALA

Secretari general de CCOO-Catalunya

El llegat d'Arnau Puig

Vaig conèixer l'Arnau Puig el 2010. Jo havia llegit els seus textos i la meua admiració pel grup Dau al Set feia que tingués moltes ganes de conèixer-lo. Vaig descobrir un home savi, molt savi, però alhora molt proper. Ens vam fer amics i he pogut gaudir de la seva companyia durant deu anys. He publicat uns quants llibres seus, hem fet viatges plegats als quals també venia la Consol, la seva estimada dona, que va traspasar l'any passat. Quantes coses m'ha ensenyat aquest home! Parlàvem sobretot d'art, però també de política, d'història, de viatges i darrerament molt de filosofia. Bé, parlàvem és un dir; parlava ell, amb les seves subordinades i amb els seus recorreguts mentals que mai acabaven, però que feia retornar sempre al punt que l'interessava. Quin cap més ben moblat tenia! Home de gran generositat, ha llegat tot el seu fons documental i artístic a la Universitat Politècnica de Catalunya amb l'únic condicionant de mantenir-lo compacte per tal que els estudiosos puguin accedir a la globalitat del seu fons, que ell considerava la seva obra. Et trobaré a faltar, Arnau!

EDUARD CARBONELL ESTELLER

Historiador de l'art

Un savi i un referent

L'Arnau, un referent total per a mi, des de molts punts de vista, ha marxat. Ens vàrem conèixer treballant a l'Editorial Salvat, fent diccionaris el 1968. Després a la Universitat, i recordo amb veritable nostàlgia el curs d'estiu que vàrem fer a Montblanc el 1972, ell acompanyat de la Consol. A partir d'aquí ens hem vist periòdicament i ens hem anat seguint. Per a mi era i és un referent complet. Com a persona i com a savi. Una saviesa pròpia, personal, per sobre de tendències i models; recordo els seus consells. Sovint hauria volgut emmirallar-m'hi. Estava més enllà d'un art oficial representat de vegades per artistes de primer

nivell del nostre país, que ell era capaç d'analitzar com ningú. Estic trist, molt trist.

CONXITA OLIVER

Crítica d'art

Arnau Puig, un referent del pensament crític

El món de la cultura està de dol, ens ha deixat Arnau Puig; historiador, crític, sociòleg i filòsof que a través de l'art va indagar sobre l'existència i la vida. Després de la mort d'Antoni Tàpies, era l'últim integrant viu de Dau al Set, el moviment de postguerra cap a la nova consciència d'avantguarda a Catalunya. Pensador existencialista d'esperit radical, l'opció de llibertat, contestació i ruptura l'ha conduït al llarg de la seva vital i fèrtil trajectòria, en una aventura d'activisme de més de setanta anys. Les seves cabdals aportacions al panorama artístic de la segona meitat del segle XX van ser reconegudes amb el Premi Nacional de Cultura (2012). Hem perdut un amic i un intel·lectual que ha estat una de les figures més rellevants per a la història del nostre país. Arnau, sempre estaràs en el nostre record!

FRANCESC FONTBONA

Historiador de l'art

L'Arnaldo

L'Arnau es definia com a "filòsof". Darrer membre viu del Dau al Set, professor d'estètica a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, sociòleg, crític, i inclús historiador de l'art. El seu llibre *Història de l'Art Català: del Renaixement al Barroc* (Tàber, Barcelona 1970), m'obrí els ulls a la petita joia renaixentista de la Casa de la Vila d'Arnes que presideix la seva coberta. L'Arnau redactà les memòries de Josep Maria de Sucre (Barna, Barcelona 1963), document únic que no existiria si un famós "tío Alberto" no hagués encarregat l'Arnau que se n'ocupés. Dubto que es pugui analitzar d'urgència la seva figura, fora del tracte personal que molts hi vàrem tenir, i que sovint es traduïa en imatges brillants, i altres en esforços coratjosos. Caldrà que

algú s'hi posi. En el moment final de l'amic he de recordar que durant molt de temps ell no fou l'Arnau, sinó l'Arnaldo, i no per qüestions nacionalistes: es deia així en honor a Arnaldo da Brescia, personatge emblemàtic de la república romana medieval.

AURELI RUIZ

Artista

Ens havíem trobat

ocasionalment en àmbits arreu del país, i sols havíem intercanviat algunes paraules, però a raó de participar com a jurat a la XIX Biennial d'Art Contemporani Català del 2014 amb l'Arnau Puig, vaig tenir el privilegi de conviure durant tot un dia, amb la seva companyonia. El seu tarannà afable i cordial i entusiasta, trastocava voluntats i identitats mútues, transmetia força i alhora comprensió. Els seus consells de vell combatent resten —com si no?— a la pell de la meua memòria. Paraules refugi!

VICENÇ ALTAIÓ

Poeta i president de la Fundació Joan Brossa

"La mort no em fa por. L'infinit és el que has fet"

"Qui ets tu?" —inquirí el professor d'estètica Arnau Puig tot donant-me un cop en sortir de l'aula. "Jo soc l'Arnau Puig de Dau al Set!". I en confessar-li que pertanyia a un grup de joves que preteníem un canvi de poètica radical, m'abraçà per sempre. "Mereixes —em va jutjar quan vaig presentar-li el treball acadèmic en una caps de sabates plena d'objectes que desconstruïen J. V. Foix— un excel·lent o un zero absolut". L'Arnau, com Joan Brossa, era dels que donava cops, carregat d'un cabal d'informació i coneixements d'anàlisi inimaginables. Per impuls de l'exercici de pensar amb llibertat i dir la seva sense parar, de contrariar, el nostre filòsof de combat ha acabat impregnant una època i el món artístic. "Jo soc ells" —em va dir recentment— "els que s'ocupen de mi i per tots aquells que procuro". I el nostre filòsof de combat, intel·lectual de compromís radical amb

tot allò que vindrà d'ara endavant, va i em diu el dia darrer: "Ets un tros de mi". Quan li vaig demanar si temia la mort em va respondre: "L'infinit és el que has fet". Per això "Som Arnau Puig. Ni D'Ors ni Pujols, Arnau Puig".

ÀLEX SUSANNA

Poeta i director de la Fundació Vila Casas

Singular i insubstituïble

Amb la desaparició d'Arnau Puig perdem una figura molt singular i potser per això mateix insubstituïble: algú amb una formació extraordinària per l'època en què es va produir, però encara més algú que va saber combinar múltiples perspectives de saber i posar-les al servei d'una crítica d'art tan lúcida com militant. Per això tots els seus llibres i articles, carregats a vessar d'una doble capacitat analítica i interpretativa, ens convencen sempre de la seva raó de ser. Sabia de què parlava i sabia a qui s'adreçava: volia comunicar des de la màxima exigència. Res doncs com escoltar-lo en directe, que és quan més brillava. En aquest sentit mai no oblidaré la seva última conferència el 4 de març a l'Espai Volart quan ens va parlar de l'obra de Guerrero Medina. Va ser una *performance* admirable, en què de sobte, als seus 94 anys, es va treure la careta de vell i se'ns va mostrar com el que sempre va ser: un savi de mirada felina, un gran intèrpret d'art i un comunicador nat dotat encara d'un inexhaurible arsenal de recursos verbals i no verbals.

ABEL FIGUERES

Crític d'art

En l'adeu d'Arnau Puig

Ja sabem que és impossible descriure una vida, qualsevol vida, en poques línies. Per això no val la pena intentar-ho. Tan sols podem provar de deixar anar algunes notes d'urgència disperses.

D'Arnau Puig tots recordarem que era el darrer representant viu de Dau al Set, grup del qual en va ser membre fundador i principal teòric. Recordarem que pertanyia a aquella generació de la

→ represa cultural que, després de la derrota, va tornar a encendre i mantenir la petita flama il·lustrada enmig de la foscor del franquisme; recordarem que ha estat una referència per a tots els que ens dediquem a escriure sobre “les coses” de l’art que ens envolten, que formen part de la nostra vida.

Professor d’història de l’art i de semiologia i catedràtic d’estètica, col·laborà en multitud de diaris i revistes, va fer textos per a nombrosos catàlegs, publicà diversos llibres i acumulà distincions, medalles i guardons. De tot això, n’aniran plens els mitjans aquests dies.

Del tracte personal recordo la seva bonhomia, la seva mirada mig sorneguera, sempre encuriosida, els seus comentaris en veu baixa quan coincidíem en alguna inauguració o visitant una exposició o compartint un jurat, i la seva generositat comprensiva amb els qui, més joves, intentàvem escriure sobre art.

Mai hem sabut com definir-lo: sociòleg?, historiador?, filòsof?, crític d’art? Tot alhora!

Tancats a les nostres cases, sense el petit consol del comiat de cos present, ara diem adeu a l’Arnau Puig de manera virtual però el record serà sempre real, sempre present.

JOSÉ ANGEL MARIN

Director de la Fundació Césareo Rodríguez-Aguilera

No m’acomio d’Arnau Puig

Quan ho vaig saber, em va caure l’ànima als peus. Quan vaig anar a recollir-la, vaig trobar aquesta breu elegia que dedico al meu amic Arnau Puig, mestre de tantes coses. Quan un dels millors, deixa aquell buit del que parlen els poetes, però atenua el meu lament ser conscient que l’existència de l’Arnau ha estat densa i entusiasta. Fa poc més d’un mes, encara seguia actiu destil·lant saviesa en forma de conferències.

Arnau Puig tenia i té, perquè la seva obra queda, l’autoritat del que viu i pensa, de qui cavalca sobre l’audàcia i la franquesa, de qui habita l’avantguarda amb el rigor de les idees, de qui et sacseja per descobrir-te una nova senda. Quan he comunicat la notícia als meus fills de 16 i 18 anys, el recordarem de

seguida i em dugueren a la memòria les seves visites a Jaén, a la nostra universitat, on va deixar aquella empremta perenne que irradia l’autèntic intel·lectual.

RAMON CASALÉ SOLER

Crític d’art

Sempre endavant Arnau

“Vencerem...i naixerà un nou dia
Esclats de sentiments ens omplen
Desitjos d’un món sortiran de les cendres
I seguirem el camí cap a la llum...”

Per a l’Arnau Puig
Montse Sorribes

La notícia de la mort de l’Arnau Puig ens ha trasbalsat a tots, encara que ja sabíem que no estava bé de salut, però com era una persona plena de vida sempre pensàvem que seria immortal, però el destí és el que és. El que més greu sap és que el decés hagi coincidit en un moment en el qual malauradament no el podrem acomiadar com es mereixeria, tal com ho vam poder fer fa uns quants mesos abans amb la seva dona Consol. Ara es trobaran tots dos en algun lloc de l’univers.

Des del meu ingrés a l’ACCA, ja fa més de tres dècades, vaig trobar en l’Arnau un gran suport, ja que de seguida va comptar amb mi per poder col·laborar en alguns projectes. Per això, sempre li estaré agraït per haver confiat en mi i també, perquè al seu costat, he après moltes coses. Sempre he tingut presents els seus consells, ja que m’han ajudat perquè la meva tasca dins del món de l’art sigui millor. Com sempre deies Arnau: endavant!

SÍLVIA MUÑOZ D’IMBERT

Crític d’art

El factor Arnau Puig

Arnau Puig ha estat un gegant de la nostra cultura, un referent per als estudiosos de la història del país, protagonista dels

moments més essencials de la segona meitat del segle XX, però també un exemple vital, de lluita i de combat. Fidel al seu nom, es veia reflectit en un Comte Arnau que no s’aturava mai i que mai mirava enrere. Tenia el do de convertir el passat en un present electrizant, sempre redescobert, sempre obert a noves reinterpretacions. Per a mi, va haver-hi un abans i un després arran del projecte de la Virreina “Pensar la Imatge” (2012), que consistia en una exposició concebuda per ell, en què explicava la construcció del seu pensament, els condicionants i factors que l’havien convertit en el filòsof que era i que es va cloure amb un emotiu acte d’homenatge. Tot i així, i encara que ell m’ho negués, hi ha factors inexplicables que doten algunes persones d’un talent innat, d’una agudesesa en la percepció de la realitat i d’una vitalitat que fagocita les teories més fredes i asèptiques. Aquest sense dubte era el factor Arnau Puig.

FREDERIC AMAT

Artista

Tapís acolorit d’escrius

Si cosíssim un rere l’altre els escrits entorn l’art i els artistes de l’Arnau Puig, tindríem un tapís acolorit i fidel com a crònica del temps de l’art a Catalunya, un generós llegat sempre a agrair en aquest moment de silenci.

JUDITH BARNÉS

Programes públics Fundació Joan Brossa

Amb la lluentor als ulls

Arnau Puig tanca els ulls el dia en què el sol allarga una hora més. Un dels artífexs de Dau al Set, patró emèrit de la Fundació Joan Brossa i autor del llibre recent *Brossa: escamotejador i burlata*, el darrer títol que va publicar i que va ser presentat a la Fundació en el marc de l’Any Joan Brossa.

Moltes vegades em deia Ruth. Després ho corregia. “Disculpa.. la Bíblia sempre juga males passades”, comentava amb aquella lluentor als ulls i aquell somriure que es contagiava i que li eren tan característics. Una expressió que

em remetia al nen trapella que sempre l'acompanyà. Puig-Brossa, Brossa-Puig: qui era l'escamotejador i qui el burleta?

Avui l'acomiadem amb el final del poema "Arnau Puig" de la part "Festa de l'amistat" del llibre *Coral* de 1951:

[...]

*Aquí et saludo amb un esclat viu
d'alegria, Puig, agudell, conquesta
l'estructura
damunt milions de rels nostres,
d'aquesta
arbreda de foc que s'eleva, junta,
a l'aurora, cap a la llum desitjada.*

DAMIÀ AMORÓS I ALBAREDA

Historiador de l'art

Arnau Puig: carta oberta als joves de Catalunya

El traspàs d'Arnau Puig marca el final d'una època. L'art contemporani català no s'entendria de la mateixa manera sense la seva figura, obra i passió. Puig era un dels últims *connoisseurs* del nostre art.

Carta oberta als joves de Catalunya i a tots aquells que la vulguin llegir, tot i no ser una de les seves obres cabdals, marca el camí d'una generació que ha de decidir el seu futur, en forma i llenguatge. Encara avui, aquesta petita obra, és un camí a seguir per als qui vam apreciar Arnau Puig.

CARLES GUERRA

Crític d'art i comissari d'exposicions

Adeu, Arnau

El vaig conèixer mentre feia cursos de doctorat a la UPC, i ja aleshores va ser un mestre d'aquells que t'interpel·len i et toquen. Un mestratge afectuós i sorneguer que et feia preguntar-te d'on sortia aquell home. Quina era la història al darrere d'aquella actitud intel·lectual

combativa, crítica i sempre fraternal. Com diu Montse Frisach, sorprenia trobar-lo a totes, totes les ocasions. Fins i tot en algunes que, pensaves: "Tu t'ho pots estalviar..." Però alguna cosa feia que ell hi fos, que fes acte de presència i que no renunciés a tenir l'experiència de primera mà. Transmetia la sensació d'urgència amb tot el seu cos. Ara ens faltaran a totes les ocasions!

JAUME FÀBREGA

Escriptor

La mort d'Arnau Puig, el gran referent de

l'artigrafia catalana

Arnau Puig serà sempre un dels valors essencials en el món de la cultura i de l'art. Hi vaig tenir força relació. És una figura històrica, certament, i representa el final d'un cicle. Filòsof —enmig d'artistes plàstics i poetes, com Tàpies, Cuixart, Joan Ponç, Joan Brossa...—, pensador i crític d'art. El darrer representant de Dau al Set, el grup d'avantguarda català que va introduir les primeres llums a la tenebrosa llum del franquisme, que tornem a tenir aquí. Fins al darrer moment va ser un militant del país, de les idees, de l'avantguarda, del debat intel·lectual, sempre amb la sàvia ironia que el caracteritzava, sempre amb la murrieria generosa i oberta. Gràcies, Arnau, model de crítics i pensadors i esperó dels artistes i de la innovació.

ALBERT SERRA

Director de cinema

L'herència immortal de les avantguardes

Vaig coincidir amb l'Arnau en diverses ocasions, un parell en debats públics. El que més em va sorprendre, i plauir al mateix temps, era que la seva

ment vivia en l'herència conceptual i també d'actitud de les avantguardes històriques de principis del segle XX; d'alguna manera m'imagino que és el que va intentar reproduir amb Dau al Set. Però no es va acabar aquí. Aquesta filosofia vital la va mantenir ferma i desperta fins al final. Ja podies parlar de Raymond Roussel o de les meves pel·lícules, el judici estètic sempre es fonamentava en els valors "morals" i en la radicalitat dels surrealistes, dels dadaïstes. La realitat del somni, de l'ideal estètic, era l'única cosa que comptava i això provocava que fes observacions originals sobre qualsevol tema, incloent-hi els que venien de la política o de disciplines artístiques —com el cinema— que el tocaven d'una manera més llunyana. Va ser un personatge únic i la seva visió un gran exemple per a tots els artistes.

JORDI CARULLA-RUIZ

Poeta i editor d'Edicions Poncianes

Per la radicalitat i sensibilitat

Gràcies a tu, Arnau Puig!

Per tota una vida d'incansable servei al pensament i a les arts. La del filòsof impertèrrit que per criteri ens mostrava quina era la clau; la implicació total, l'actitud dadaïsta envers l'experiment. Gràcies per la radicalitat i la sensibilitat, al cap i a la fi, l'única eina indispensable, per saber copsar el valor humà que palpita sota qualsevol forma d'obra d'art o moviment artístic. La darrera veu de la força d'una època. Al llarg d'una vida obrim i tanquem moltes portes, amb tu es mantenia obert el passatge, el fervor de Dau al Set; l'esclat de la paraula en la màgia de la imatge. Sols una ment incommensurable (i la teva ho era), pot enfrontar-se, fins al darrer pas, als aspectes inefables d'un univers incommensurable. ●